

**מחתרת הנייר.** המלחמה על אוצרות הרוח של ירושלים דליטא. דוד פישמן. ירושלים, מאגנס, תש"פ. 305 עמ'. (02-6586659)

ידוע שהנאצים רצו להכחיד לא רק את היהודים אלא גם את היהדות, כשבמסגרת זו הם כללו את כל סוגי התרבות היהודית. הגרמנים התכוונו להקים בברלין מוזיאון לתולדות העם המושמד, ולצורך כך אספו ספרי קודש ותשמישי קדושה ואוצרות תרבות יהודיים מכל הסוגים, כדי למיין את הנדרש לצורך המוזיאון הנ"ל, ולהשמיד את כל השאר. בעיר הגדולה לאלוקים וילנה היו קיימות כמה ספריות חשובות ובהן ספריית שטראשון המפורסמת מיסודו של הגאון והגביר רבי מתתיהו שטראשון, ומיד אחרי ההשתלטות הנאצית על העיר הוחל בביזת הספרים ובמיונם, כדי להשמיד את הרוב ולשלוח לגרמניה את המיעוט הנבחר. אולם כמה יהודים בוויילנה הקימו מחתרת מאורגנת שהצליחה להציל ולהסתיר אלפי ספרים וכתבי יד יקרים ונדירים של קודש וגם של חול מביזה והשמדה, תוך אמונה יוקדת שהימים הרעים יעברו והיהדות תעמוד שוב על רגליה, ואז אוצרות התרבות שיישמרו יהיו חלק משמעותי מקימומה. הם סיכנו את נפשם והבריחו על גופם בשיטות ואמצעים כדי הדימיון ספרים נדירים ויקרים, טמנו אותם במחבואים ובמרתפים ובמנזרים תוך סיכון חייהם, והצליחו במידה משמעותית במשימתם. הם חשבו שאחרי הניצחון על הגרמנים תפקידם יסתיים, אך התברר שהקומוניסטים שהשתלטו על ליטא אחרי המלחמה לא היו שונים בהרבה ביחסם לספר העברי מהגרמנים ששלטו בארץ לפנייהם, ולכן המחתרת המשיכה לפעול ולדאוג להוצאת אלפי ספרים לארצות החופש. הסיפור הזה מסופר בדיוק היסטורי מיטבי - אך נקרא כסיפור מתח. המחבר, היסטוריון יהודי אמריקאי מומחה בתולדות יהודי מזרח אירופה

## נתקבלו במערכת

---

בדורות האחרונים, הוזמן לבדוק ולטפל במרתף מלא ספרים שנמצא בכנסייה ישנה בוילנה לפני כמה עשרות שנים, ואז התגלה לפניו סיפור המחתרת. מאז בדק ובחן ומצא מאות תעודות ומסמכים ומכתבים ויומנים המתארים את המחתרת המדהימה הזו, ואף הספיק לראיין כמה מגיבוריה לפני שהלכו לעולמם, ותוצאות מחקרו חובק-היבשות הזה נמצא בספר מיוחד זה.